

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

725.091

Szerző: *Dorombay Károly*

Hely

Cím: *A lerombolt és fel nem épített Budapest*

Idő

"1935"

Forrás: *Nemzeti Újság*

Személy

Bpest

(Hely)

1935 dec 25

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Old)

A lerombolt és fel nem épített Budapest

Egyetlen tiszta empire stílusú városunk áldozatul esett a nagyvárosiasodás lázának

Most pedig elvezetjük a nyájas olvasót egy sétára, a képzeletbeli Budapesten. Nem kell hozzá egyéb, csak egy kis fantázia és megelevenedik előttünk, milyen lenne Magyarország fővárosa, ha... Nos, ha nem romboltak volna le annyi mindent és ha viszont mindent felépítettek volna, amire ötlet felmerült. Mert kétségtelen, hogy Budapestnek egyetlen város nem ér a nyomába a gyors fejlődés és felépülés tekintetében, de valószínűleg egyedül áll a világon abból a szempontból is, hogy épülésének *negyvenötven éve alatt talán a legtöbbször itt változtak az építkezés elgondolásai.* Induljunk tehát utnak s rójuk le először a kegyelet adóját afelett a Pest felett, amelynek ma már csak az emléke él s amelyről már csak néhány fénykép vagy rézkarc beszél.

A régi Pest-Budából ma már csak Buda, illetve még szorosabban véve csak a régi vár áll. Pestet, a száz év előtti Pestet teljesen elpusztította egy kétségkívül jószándéku, de kegyeletlen építőkorszak. A Hatvani-kapura, mely egyik

legjellegzetesebb építménye a régi Pestnek, már aligha emlékszik valaki. Olyanok talán még inkább lesznek, akik látják a régi Nemzeti Színházat. *A régi Belváros azonban még akkor is állt, mikor épületei között a most életük delelőjén lévőek jártak iskolába.* Pest volt az egyetlen tiszta empire-város s ezt a modernizálás és nagyvárosiasodás ürügye alatt elpusztítani, súlyos és megbocsáthatatlan hiba volt. A Ferenc József-téren például a mai Gresham-palota és a kereskedelmi bank helyén ugyanolyan párkánymagasságú és stílusú két empire-palota volt, mint a főkapitányság és a Lloyd-palota s a Tudományos Akadémiával ez a tér talán a legmelegebb és legbensőségesebb hangulatu volt Pesten. De ugyancsak rendkívül bájos és hangulatos tér közepén állt a belvárosi templom is. Jobbra-balra tőle egyemeletes barokk- és empirepaloták, mögötte a pártázatos tornyú régi városháza. Nagy kár ezekért, Pestet igazi charme-jától fosztották meg ezek lerombolásával.

A megmenekült belvárosi templom

De sokkal érdekesebb lesz, ha egy képzeletbeli városban teszünk sétát. Mert Pest talán abban is specialista a világon, hogy sehol olyan ambícióval nem gyártották és gyártják hozzáértők és laikusok a városzeépítő ötleteket. Már a meglévő épületekkel kapcsolatban is sok a félbenmaradt terv, így például a Bazilikát nem gy képzelték el, beszorítva az épületek közé. Minthogy azonban az építés közben ledől a kupola annyi költséget felemésztett, hogy nem maradt pénz az eredeti terv megvalósítására, tudniillik, hogy az előtte álló hat bérházat megvásárolják és teret létesítsenek a helyükön, Pest legnagyobb temploma, példaképéhez a londoni Szent Pál-székesegyházhoz hasonlóan, ugyancsak beszorult a házak közé.

A legtöbb vita a belvárosi templom körül volt, melynek törekeny vállaira az Erzsébet-híd hatalmas vaskolosszusát illesztették. Persze akkor úgy gondolták, hogy a többi épülettel együtt a belvárosi templomot is le fogják rombolni. Időközben azonban a Műemlékek Országos Bizottságának megalakítása révén mégis csak sikerült a tisztas öreg templomnak megmenekülni az „*elreformálás*” elől és most ugyancsak busan törheti a fejét, vajjon miért kellett neki öregségére egyedül ittmaradni, ugyszólván hétértől-hétre kiteve a legfantasztikusabb terveknek. Mert ezt a szép régi templomot az eltolástól kezdve a lebontásig és újra felépítésig minden elgondolható módon ki akarták már szabadítani szorult helyzetéből.

Az „egyhajlású” Erzsébet-híd

Ha már azonban itt tartunk, nem lesz érdektelen az Erzsébet-hiddal kapcsolatban is fölleveníteni néhány emléket. A hatalmas híd fölépítése ugyanis nem ment a legegyszerűbben. Óriási viták előzték meg, elsősorban az elhelyezését illetőleg, de aztán fölépítési módjával kapcsolatban is. *Bánffy*, az akkori miniszterelnök és még jónéhányan az akkori vezető emberek közül, mindenáron az egyhajlású híd mellett törtek lándzsát, ilyen tudniillik még akkor sehol a világon nem volt s hiába bizonyították az ellenpárt hívei, hogy egy hegy és egészen a partig kiépült város közé nem lehet ilyen hatalmas vaskolosszust beszorítani. A dolog már-már tőrésre került, mikor *Bánffy Dezső* ahhoz a cselhez folyamodott, hogy lereferálta *Ferenc József* királynak az egész hid-ügyet s elhitette vele, hogy itt kizárólag egyhajlású híd alkalmas. A legközelebb aztán az udvari bál alkalmával, mikor a meghívott városi urak előadták a királynak, hogy híd építésének tervével foglalkoznak és finoman célzást tettek bizonyos kézzelfogható támogatásra is, a király barátságosan megígérte azt, csak annyit tett hozzá még:

— Hanem aztán ugy-e, olyan egyhajlású híd lesz!

Az ügy ezzel el is intéződött.

A Duna, partjai, valamint a hidak külföldben tág terét képezték a legfantasztikusabb elgondolásoknak. A legötletesebb ezek között kétségkívül a múlt század egyik ismert építészének elgondolása volt, aki *a mai Körut helyére a Dunát bevezetve, hajózható csatornát akart lé-*

tesíteni, két oldalt palotákkal, sóhajok hidjával, lampionos gondolákkal és a többi velencei rekvizitumokkal együtt. Nem utolsó gondolat volt a parlament előtt létesítendő dunai műsziget sem, melyre először a Margitszigetről kitiltott és sokaknak annyira hiányzó kártyabarlangot, utóbb a háboru után *ahulról a Dunán keresztül szines reflektorokkal világított hősök emlékét akartak építeni.* A Margithiddal kapcsolatban, néhány év előtt még a leghatározottabb formában foglalkoztak azzal a tervvel, hogy a megnövekedett forgalom lebonyolítására *szabályszerű emeletet húznak rá.* Ilyen módon lenn az egyik, fenn a másik irányu közlekedés bonyolódott volna le. A legutóbbi időben felkapott idegenforgalmi ötletek közül való „Budapest fürdőváros” jelszó alatt a kétoldali Dunapartnak *fővényes strandfürdővé való átalakítása, kabinokkal, napernyőkkel és napozókosarakkal.*

„A Gellérthegyet le kell hordani“

Kétségkívül azonban az ötletgyáros fantáziákat mégis csak legjobban a Gellért-hegy foglalkoztatta. Itt fekszik a város közepén, róla van a legszebb kilátás, érthető hát, hogy lelkes városszépítőink fantáziáját mindennél jobban izgatta. Az elgondolásoknak hatalmas arzenálja rakható össze, a régi tervtől, mely a magyar Pantheon akarta a Gellért-hegy tetején felépíteni, egészen a derék öreg Hyeronimynek meglehetősen radikális megoldásáig. Ő ugyanis egy alkalommal azzal a javaslattal állt fel a parlamentben, hogy a *Gellért-hegyet, mint a város rendezését és terjeszkedését nagy mértékben akadályozó fölösleges földkupacot egyáltalában le kellene hordatni.* A Gellért-hegyről pedig egyszer megállapította már a Műegyetemnek egyik elszólásairól híres, egyébként igen kitűnő professzora, hogy azt „*egy öntudatlan katonai mérnök a citadellával olyan gyönyörűen megkoronázta, hogy azt szebben nem is lehetne*”. Ezt persze kevesen hajlandók akceptálni.

Még legtovább a Pantheon gondolata kísértett. Ezzel kapcsolatban *Alpár Ignác* konkrét tervet is dolgozott ki, mely szerint a hatalmas épületet a Magyarországon fellelhető összes építészeti stílusok egyvelegéből kellene felépíteni. A millenniumi évben látott napvilágot az a „gigantikus” ötlet, hogy a Gellért-hegy tetejére a hegyoldal profiljának folytatásaképpen hatalmas, hatvan méter magas *Árpád-emlékművet* kellene emelni. A

hegy közepére oriasi lepcsőzet kerülne, a hét vezérnek tizenkét méteres alakjaival s ettől jobbra-balra szimmetrikusan két hatalmas vízesés csobogna bele a Dunába. Nem megvetendő volt az az ötlet sem, hogy a Gellért-hegy pesti oldalát simára lefaragják és aztán domborműszerűen belevésik a magyarok bevonulásának jeleneit. Voltak aztán szerényebbek is, akik megelégedtek a hegyre vezető drótkötél-pályával, a hegytetőn pedig salzburgi mintára készült automatikus orgonával, amely a napnak bizonyos óráiban megszólal. A „szarvas” kiképzéshez a terv leírása szerint amugy is több jogunk van, mint az osztrákoknak, hiszen a mi mithikus állatunk a *csodaszarvas.*

Felmerültek azért persze könnyebben realizálható, sőt egészen életrevaló gondolatok is, így például elkészült a terve egy, a budai Dunapart forgalmát felszabadítandó alagutnak is, amely a Gellértet a Döbrentei-térrel kötné össze. A Duna-part így sétánnyá volna átalakítható. Nagyon kedves elgondolás, mely szerint az *Allatkertnek egy részét, a zergeket és egyéb hegyi állatokat telepítenék a Gellérthegy pesti oldalára.* Szellemes elképzelés volt az északi lejtőn, a Hegyaljai-ut mellett természetes gödörben egy szabadtéri színpadnak az építése. Sokan ellenezték ezt, pedig mindenesetre milliószor életrevalóbb gondolat, mint az, amely már majdnem a megvalósulásig jutott el, tudniillik, hogy itt, a *hegy oldalában mesterséges tavakat létesítsenek.*

Ez volna röviden, néhány csak úgy futtában kikapott ötlet abból a számtalanból, amivel kitűnő városszépítőink Budapestet boldogítani akarták. De ne vesünk rájuk követ. Hiszen egy gondolat vezette mindannyiukat, *Budapest szerete. Mert Budapest az a város, amelyet igazán szívből és önmagáért lehet szeretni.* „Mégis csak ez a mi Pestünk a legszebb”, mondotta a nóta és így is van. Sokat romboltak itt, még többet építettek, csináltak baklövéseket, ráhibáztak néha a jóra is, de azért Budapest mégis csak kedves, szeretetreméltó így, ahogy van. Kedves nekünk, akik benne lakunk, kedves a vendégeinknek, akik egyszer megismerték és utána mindig visszavissza járnak.

Doromby Károly.